

сьогоднішній день в багатьох європейських країн на рівні законодавства встановлені норми, що регулюють питання академічної доброчесності. Прикладом наукової роботи є створення консорціуму з дванадцяти європейських закладів вищої освіти та науково-дослідних установ для реалізації проєкту зі створення Європейської мережі академічної доброчесності через схему стратегічних партнерств Erasmus та платформа ENAI в Європі.

Студенти та науковці повинні коректно цитувати джерела, які вони використовують у своїх роботах; уникати бездумного копіювання чужих текстів або ідей без належного зазначення джерела; робити свої домашні завдання та проєкти самостійно, дотримуючись чесних практик, і не представляти роботу інших як свою; важливо дотримуватися норм авторського права при використанні та поширенні матеріалів; проводити дослідження з чесністю та добросовісно, уникаючи маніпуляції результатами або недоліки у представленні даних. В цілому порушення академічної доброчесності суворо критикуються в академічному співтоваристві і можуть мати серйозні наслідки для студентів, науковців та академічних установ, що може включати в себе скасування стипендій, дискваліфікацію від участі у дослідницьких проєктах та втрату доброї репутації.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-73>

ЗАЛУЧЕННЯ ТАЛАНТІВ І ВНУТРІШНЯ МОТИВАЦІЯ ДО ТВОРЧОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ДОТРИМАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТІ

Захарова О. В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та управління
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

Сьогодні для молодого та досвідченого науковця «написати» тези або навіть наукову статтю не представляє жодної складності, так як є вільний доступ до Інтернету та ціла армія помічників зі штучного інтелекту. Якщо в людини є хоча б мінімальне уявлення про те, що собою представляє наукова праця, то їй потрібно всього 20–30 хвилин на її «написання»: береш готовий матеріал, якщо він в оригіналі

написаний іншою мовою, перекладаєш через Google-перекладач, а якщо ж вже потрібною мовою, то пропускаєш через ChatGPT з проханням написати іншими словами, пробігаєш очима отриманий матеріал і все – тези або стаття готові і при цьому без жодного натяку на плагіат. Нажаль сьогодні таких публікацій за авторством українських науковців дуже багато, особливо серед статей, опублікованих у виданнях в межах відомих наукометричних баз. І дуже прикро, що такі праці з високою ймовірністю будуть покладеними в основу написання дисертаційних робіт, а описаний підхід лягатиме в основу створення будь-якої наукової та навчально-методичної праці. До того ж вже сьогодні можемо робити негативні прогнози про подальше збільшення кількості таких «добročесних робіт» в доробку окремих представників українського освітнього середовища, чому серед іншого будуть сприяти ті оновлені вимоги, які МОН України ставить до ЗВО.

Що ж лежить в основі описаної проблеми? На наш погляд це невірний підхід, покладений в основу оцінювання здобутків в сфері наукової та педагогічної діяльності НПП. Наша система орієнтується виключно на кількісні показники, які, нажаль, через широку можливість скористатися науковцями платними послугами сторонніх «наукових підприємств» (яких, через високий попит на їх послуги, сьогодні розплодилася дуже велика кількість) швидко реалізуються на практиці. Наприклад, дуже корисна вимога для науковця – знати англійську (іноземну) мову. Проте через введення цієї вимоги в Україні спостерігається ситуація, коли переважна більшість науковців, особливо тих, хто з моменту введення вимоги подавав документи на здобуття наукового звання, або проходив акредитацію освітньої програми, мають сертифікат B2 з англійської мови, проте завдяки цьому ні кількість виступів на потужних й іміджевих міжнародних конференціях, ні активна участь у міжнародних провідних дослідженнях, ні тим більше рейтинги українських університетів у світі відповідним чином кількісно нажаль не зросли. Аналогічна ситуація і з масовими публікаціями у виданнях в наукометричних базах, обраних МОН.

Результатом виконання вимог МОН мав би стати значний поштовх до розвитку вітчизняної освіти й збільшення рівня інноваційності науки в ЗВО, проте нажаль такий результат в освітньому середовищі України на сьогодні ще не досягнуто. Звичайно, є виключення, де керівництво закладів освіти застосовує зовсім інший підхід до виконання вимог МОН, проте таких ЗВО в країні одиниці і дуже показовим є той факт, що їх рейтинги є досить високими в Україні та світі, чим дійсно можна пишатися та однозначно на них слід рівнятися.

Постає питання: Чи можна лише посиленням кількісних вимог до НПП результативно подолати ту ситуацію з імітацією наукової діяльності, яка останніми роками склалася в освітньому середовищі України? Відповідь однозначна – ні! Чим більшими будуть вимоги, тим більш широким буде спектр послуг, що надаються «науковими підприємцями», та потужнішим попит на їх послуги. Розірвати це поточне коло можливо лише одним шляхом – перейти від кількісних параметрів оцінювання результативності праці НПП до якісних.

Потрібно чітко розуміти, що наукова робота не може носити масового характеру, вона не повинна виконуватися «для галочки», за нею не можна ховатися від участі у військових діях... Наука – це унікальний вид діяльності, в основі якої обов'язково лежить творчість та пошук нового. Якщо людина не здатна генерувати нові ідеї, їх обґрунтовувати, відстоювати свої думки та доводити їх до рівня готового рішення, що має наукову новизну та практичну цінність для економіки країни, то їй однозначно не місце в науці. І нажаль серед докторів і кандидатів наук в освітньому середовищі нашої країни досить багато особистостей, які під описаний критерій науковця не підходять. Натомість вони можуть бути викладачами «від Бога». Так навіщо ми змушуємо їх імітувати наукову діяльність? Може дійсно доцільно чітко розмежувати вимоги до тих викладачів, що займаються суто викладацькою діяльністю (тут основна вимога має бути спрямованою на забезпечення якості та змісту освітнього контенту, його затребуваність на ринку праці) та наукових працівників (тут основна вимога має торкатися якості наукових результатів та їх практичної цінності для економіки регіону і країни) і на цьому підґрунті диференціювати години навантаження? Такий шлях дозволить збільшити мотивацію НПП до генерування нових креативних ідей та участі у наукових заходах, а отже принесе суттєву користь ЗВО. Будемо сподіватися, що законопроект №9600 [1] здійснить позитивні зрушення в цьому питанні.

І на завершення слід зазначити, що науковці наголошують на тому, що отримати науковий ступінь не може людина, що не вмє спілкуватися з іншими [2]. Це дуже доречно, проте, на наш погляд більш важливими компетентностями майбутніх науковців має стати внутрішня мотивація до творчості, жага до відкриттів, вміння доводити розпочате до кінця, розуміння необхідності ділитися набутими знаннями та прагнення приносити користь своєю діяльністю суспільству. Праці таких науковців не будуть потребувати перевірки на плагіат, так як вони апріорі будуть добросовісними. Здатними на це є лише талановиті люди і відбір таких талантів має розпочинатися ще з дитячого садочку та протягом подальшого життя заклади освіти мають

цілеспрямовано формувати людський капітал майбутнього науковця. Створення наукових команд з таких талантів стане умовою виведення української освіти і науки з глухого кута.

Список посилань

1. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти», № 9600 від 10.08.2023 р. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=76578.

2. Upton B. ‘Keep academics without people skills away’ from PhD supervision. *Times Higher Education*. 2023. URL: [bit.ly/3ZY68wg](https://www.timeshighereducation.com/news/uk/2023/07/20/keep-academics-without-people-skills-away-from-phd-supervision).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-74>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ: ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Зачосова Н. В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та державної служби
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна*

Штучний інтелект, як ще один прояв Індустрії 4.0, що стрімко поширюється в більшості сфер економічного життя в Україні, почав швидко набувати популярності в науковій і освітній площинах. Причинами цього стали обставини, у яких навчаються сучасні студенти, і які сформували унікальне підґрунтя для популяризації цієї технології: дистанційна форма навчання, за якої контроль за процесом підготовки студентами письмових робіт став суттєво ускладненим, а інколи – зовсім не можливим; масова інтеграція інформаційних технологій у освітній процес – як вимога часу та спроба до підвищення рівня інноваційності в освіті, але разом із тим – як джерело можливостей та інструментів отримання та обробки готової інформації, її використання для кваліфікаційних і наукових робіт без вкладання у текст авторського сенсу; критичний рівень завантаження викладачів різними формами педагогічної та наукової роботи, що не залишають їм часу на ґрунтовну перевірку студентських робіт, які часто стають